

9 gode råd

Ni råd til, hvordan du undgår sygdomme i din besætning

1.

Køb sunde dyr:

- Køb kun med M3-status – og husk at sende erklæring af sted til Seges (Seges, Sundhed og Produktion, Agro Food Park 15, Skejby 8200 Århus N, tlf. 87405237).
- Køb kun fra besætninger, der er testet negative for ondartet klovsyge
- Sæt nye dyr i karantæne i to uger, før du introducerer dem for flokken, hvis du har mulighed for det, og få undersøgt en gødningsprøve fra hvert af de nye individer,

fordi så har du sikret dig det bedste udgangspunkt for at undgå sygdom og du hjælper til med at holde sundheden oppe i de danske fårebesætninger. En karantæne giver dig mulighed for at tjekke parasittrykket og f.eks. for utøj hos de nyindkøbte dyr.

2.

Vacciner dine dyr:

- Vacciner dine får (og vædderen!) mod stivkrampe og bløde nyrer (ca. 6 uger før forventet læmning)
- Vacciner dine lam mod stivkrampe og bløde nyrer, når de er ca. 4 måneder og igen 4 til 6 uger senere.

Bløde nyrer rammer pludseligt, og oftest er det de store fine lam, der bukker under. Stivkrampe er lige så fatalt for får, som det er for os. Du skal have gennemført et medicineringskursus for selv at vaccinere – eller skal dyrlægen ud.

3.

Lav en målrettet kontrol af indvoldsorm:

- Udtag gødningsprøver månedligt i græsningssæsonen (f.eks. april – november), og tjek eller få tjekket antallet af ormeæg.
- Tjek slimhinderne i øjnene på dine får en gang om ugen. Hvis de bliver blegere, skal du få lavet en gødningsprøve med det samme, fordi blege slimhinder er tegn på infektion med *hæmonchus*. Er fåret også hævet under kæben, skal du kontakte dyrlæge med det samme.
- Reager med det samme, hvis nogle af dine får eller især lam (fra 3-4 ugers alderen) får diarre. Så skal du også få foretaget en gødningsprøve. Mange andre indvoldsorm giver tynd mave i modsætning til *hæmonchus*, der snarere forårsager hård mave.
- Reager altid, hvis et eller flere af dyrene ikke ser ud til at trives. Det kan ofte være tegn på indvoldsorm.
- Hvis du har får, der går på engarealer eller områder, der er oversvømmet om vinteren, er der risiko for, at dine får kan blive smittet med leverikter, hvis pytsneglen findes på arealerne. Infektion med leverikter viser sig ved en generel utrivelighed, færre lam, manglende tilvækst, lavere mælkeydelse og nogle gange diarre.

Du kan indlevere gødningsprøver hos de fleste dyrlæger. Prøver kan tåle at blive opbevaret koldt (køleskab) i en lufttæt plasticpose (en pr. prøve) i op til 24 timer, før de undersøges. Mange lokalforeninger holder kurser i, hvordan man tjekker gødningsprøver, og nogle foreninger har endog et mikroskop, som man kan få lov at bruge. Du skal være opmærksom på, at metoden til at undersøge for leverikteæg er anderledes end for de øvrige typer af indvoldsorm og ikke alle dyrlæger har udstyret til undersøgelsen. Man kan spørge på slagteriet, om der tegn på leveriter.

4.

Lav en målrettet græsningsstrategi:

- Opdel dine græsarealer i flere (gerne 6-8) folde, som du skifter imellem.

Græshøjden skal være mindst 5 cm, når fårene lukkes ind. Går dyrene ude året rundt, så undgå, at de nye lam kommer ind på vinterfolden/arealerne, og luk ikke får med nyfødte lam ind på arealer, der blev afgræsset sidst i sæsonen. Lad ikke fårene gå længere end en god uges tid ad gangen på den samme fold. Det er både godt for græsset og for at holde parasittrykket nede. Har du ikke mulighed for at opdele i flere folde, er én stor bedre end to.

5.

Sørg for god adgang til mineraler

- enten ved daglig tildeling, oralt tilskud månedsvis eller halvårligt.

En sliksten er ikke nok. I sommervarmen er der mange får, der gerne vil slikke på en mineralsten, og det skader absolut ikke, at får også har adgang til en.

Mineralbehovet kan dækkes på flere måder: Giv f.eks. fri adgang til granulerede mineraler i en spand eller tildel granulat ved fodring. Du kan også vælge at give fårene flydende mineraler en gang om måneden eller at tildele en bolus forår og efterår. Vær opmærksom på, at der er forskel på fåreracerne i forbindelse med mineraltildeling. Nogle får, f.eks. Texel er meget kobberintolerante, mens naturracerne f.eks. spælsau og gotlandske pelsfår har behov for ekstra tilskud af kobber.

God mineraltilførsel giver et godt immunsystem, der f.eks. beskytter mod parasitangreb.

6.

God hygiejne holder dyrene sunde.

- Det gælder både inde og ude.
- Det gælder klove og det gælder uld.

Sunde klove er forudsætningen for sunde dyr. Mudder og fugt nedbryder hornvævet, hvor fremmedlegemer kan sætte sig fast og bakterier nemmer kan angribe. Klovene skal passes, så tåen ikke bliver for lang og klovvæggens sider begynder at folde ind under kloven. Lige som på marken, gør det samme sig selvfølgelig gældende for våde og beskidte underlag i stalden. 3-4 uger før læmning, hvis det skal foregå på stald, er det ekstra vigtigt at sørge for et rent underlag for at modvirke, at lammene inficerer yveret med bakterier fra strøelsen.

Lus er næsten uundgåeligt hos får. Men klippes dyrene regelmæssigt, forsvinder problemet som regel. Typisk tegn på utøj er, at fårene klør sig og måske har bare pletter på ryggen.

Fårene skal under alle omstændigheder klippes mindst én gang om året, og det er en skrøne, at får selv taber ulden, selv for de fleste individer blandt naturracerne. Nogle vælger at klippe deres får to gange om året, f.eks. når dyrene tages på stald om vinteren (dog absolut senest ca. 6 uger før forventet læmning) og så igen i maj/juni. Dem, der kun klipper én gang om året, gør det typisk i august/september.

7.

Sørg for langsom tilvænning til nyt foder:

- En tommelfingerregel, der er god at have i baghovedet: brug 14 dage på tilvænning til nyt foder.

Til gengæld kan fårene sagtens tåle at komme ud på en saftig græsmark lige fra vinterfolden eller stalden. Kraftfoder skal tilvænnnes gradvist over et par uger ved at øge mængden. Der skal selvfølgelig være ædepladser til alle får – de stærkeste skal nok få deres. Flere fodringer om dagen er bedre end én.

8.

Lav et årligt tjek inden løbning af fårene:

- Er yver blødt og uden knuder?
- Har vædderen to testikler i pungen og har de samme størrelse?
- Er tænderne sunde og raske?

Yveret skal være i orden, hvis du vælger at ilæmme et får: et yver med knuder producerer enten ikke nok mælk eller slet ikke noget mælk og er i øvrigt mere udsat for bakterieinfektioner. Det gælder også, selv om der kun måtte være knuder i den ene del af yveret. Køer har fire patter og kan derfor godt have en kalv, selv om koen har haft yverbetændelse, men et får har kun to og får oftest tvillinger.

Vædderen skal kunne gøre fårene drægtige, så derfor skal du også tjekke, om han har forudsætningerne i orden.

Gode og sunde tænder er forudsætningen for et ordentligt foderoptag. Når fårene bliver en 7-8 år gamle, er der nogle af dem, der får tandproblemer. Generelt bør man sætte et får ud, når det er mellem 7 og 10 år gammelt afhængig af dets generelle sundhedstilstand.

9.

Og så kan det godt betale sig både at melde sig ind den lokale fåreavlerforening, hvor der altid vil være rare og hjælpsomme fåreavlere at spørge, nyttige kurser (f.eks. ormetællingskurser, medicin håndteringskurser, besætningsbesøg) og informationer om, hvad der rør sig på fåreområdet, og så at deltage i på et begynderkursus i fårehold, som løbende afholdes i de forskellige foreninger.

Kontaktoplysninger findes på foreningernes hjemmesider:

Sjællandske fåreavlere (www.sjfaar.dk)

Fynske fåreavlere (www.fynskefaaaravlere.dk)

Sydvestjyske fåreavlere (www.svjf.dk),

Fåreavl MidtNord (www.fåreavlmidtnord.dk)

Sønderjysk Fåreavl (www.faareavl.dk),

Midt- og Østjysk Fåreavl (Midt- og Østjysk Fåreavl på Facebook).

Gode bøger om får og fårehold. De fleste titler skal dog enten lånes på biblioteket eller du kan være heldig at finde dem aktivarisk.

Svend Bek-Pedersen & Ivar Kristoffersen, *Fodring af Får*, Landbrugsforlaget 2007.

Annette Holmenlund, *Hyrdetimer: Håndbog i fårehold og naturpleje*, Turbine 2007 (e-bog 2011).

Ulrikke Lollesgaard, *Får til husbehov*, Forlaget Skarv 1990 eller tidligere.

Hans Ranvig, *Fodring af Får*, Jordbrugsforlaget 1995 eller senere udgaver.

Erik Sjödin, Rebecca Landmér og Måna Nilsson, *Får*, Svenske fåreavelsförbundet, 1983 eller senere udgaver (man kan være heldig at finde den antikvarisk både på danske og svenske hjemmesider).

Saueboka, Landbruksforlaget, 2.udg. 1998 (kan købes fra forlaget)

Succes med Læmning. Team Fårerådgivning 2023 (kan købes fra forlaget).